

Bränningen



Medlemsblad för Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

- Årgång 35 -

Nr 1 2022



Innehåll:

sid 2	<i>I huvet på en gammal gubbe</i>	sid 9	<i>Forsbergs Järn</i>
sid 3	<i>Verksamhetsberättelse</i>	sid 10-11	<i>Vrakinventering</i>
sid 4-5	<i>Lite som hänt under 40 år</i>	sid 12-13	<i>Söderhamns Segelsällskap</i>
sid 6-7	<i>En gåta om en film</i>	sid 14	<i>Verksamhetsberättelse forts.</i>
sid 8	<i>Bergqvistbåtar</i>	sid 15	<i>Adventskaffet</i>
sid 16 <i>INBJUDAN TILL ÅRSMÖTE</i>			

40 kr

I huvudet på en gammal gubbe



Jag går igenom operationer av olika slag. De står som spön i backen, för att reparera kroppens olika delar. Man vill kunna se bättre, skaffa apparater för att höra bättre. Det går väl trots allt, men att "laga minnet" är det sämre med och att reparera skadade nerver likaså. Då är det bäst att byta ut personen.

Jag råkade hitta Hasse Alfredssons film "I huvudet på en gammal gubbe" på Youtube och det påminde mig om framtiden. Som tur är hoppas jag att det är en bit kvar till det stadiet som han porträtterar i filmen.

Det har varit några fantastiska år som ordförande i föreningen, inte minst perioden i Skärgårdarnas riksförbund och som ansvarig för Miljö & Energifrågorna. Jag var med på studiebesök på öar runt om i Europa där de tog egna initiativ till Vindkraftsparker. De gladdes åt billigare och renare energi i motsatsen till förhållandet som råder i Söderhamn.

Jag har mött människor med idéer och framåtanda. De andades optimism för världen, men allt har sista veckorna grumlats fullständigt, med Putins och hans jäsägares agerande.

2012 var jag projektledare för en förstudie till ett blivande projekt Green Islands i Östersjön. SIDA var finansiär och där det var öar i Estland, Åbo Skärgård och Stockholms Skärgård, som var med. Sida gav 2008 ut ett häfte med **"En Östersjö - tre framtider"**. Visionerna sträckte sig till 2048. Det var en gul, grön och röd variant. Ur den röda varianten citerar jag följande stycke:

"Energiproduktionen har inte ställt om till förnybara och hållbara energislag, som det talades om kring sekelskiftet. Vindkraftsutbyggnaden till havs stoppas av säkerhetspolitiska skäl, Östersjöländerna satsar på kärnkraft eftersom elförbrukningen är högre än någonsin när bilarnas batterier behöver laddas och bostäderna behöver kylas och värmas. Olja och gas har blivit Rysslands verkliga makttrumfkort. Östersjön drabbas ofta av oljeutsläpp och tillsammans med den skenande övergödningen och utfiskningen är kampen sedan länge förlorad om en levande Östersjö. Den är ständigt grön. "

Detta har nästan inträffat 20 år tidigare än visionen. Skrämmande. Trots allt har jag bara goda minnen ifrån min tid i Skärgårdsföreningen och SRF. Det har varit lätt att vara ordförande i en förening med så kompetent styrelse och medarbetare. Jag önskar föreningen lycka till och tackar alla jag mött för en underbar tid.

/Lennart A



OMSLAGSBILD:

Fiskaren, skomakaren, småbrukaren Jonas "Jonte" Larsson
född 2 september 1877, död 28 juli 1966
Läs mer om honom på sidan 8

/Bild från Dibis XVA00103/.

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Verksamhetsberättelse för år 2021

Styrelse

Ordförande	Lennart Andersson
Vice Ordf.	Astrid Forslund
Kassör	Barbro Olsson
Sekreterare	Denny Månsson
Övriga ledamöter	Gunilla Häggbom, Sven-Gunnar Johansson Denny Månsson Håkan Elffors-Johansson Stefan Engström Lennart Nilsson
Ersättare	Hans Fryklund, Anders Burman

Revisorer	Lars Skjutare, Erik Nilsson
Ersättare	Sven Andersson, Eivy Ängvald
Valberedning	Eilert Andersson och Lotten Norling
Bränning kommitté	Sture Claesson, Hans Fryklund, Lennart Andersson, Curt Risell, Barbro Rabenius
Skärgårdarnas Riksförbund	Stefan Engström
Hembygdsförbundet	Barbro Olsson
Medlemsantal	244
Årsavgift:	250 kr

Verksamhetsredogörelse för år 2021

Ekonomi

Vår ekonomi är fortfarande tillfredsställande, trots omfattande investeringar under de senaste åren och ett inaktivt år 2020. Förlusten på c:a 4000:- beror på färre antal besökare på våra aktiviteter som Hantverksdagar och Österdagarna.

Representation

Vi tillhör Skärgårdarnas Riksförbund där vi representeras av Stefan Engström. Vi är också medlemmar i Hembygdsförbundet och Ljusnan-Woxnans Vattenvårdsförbund.

Möten

Årsmötet 2021 hölls under hösten i Studieförbundets lokaler med 12 deltagare.

Aktiviteter

Efter ett år med 0 aktiviteter kunde de inställda Jubileumsaktiviteterna genomföras. I samarbete med Norrala Hembygdsförening, Skärså Fiskareförening och Hemslojden. Förutom detta genomfördes ett vandringsprojekt med stöd från Svenskt friluftsliv. 20 vandringar genomfördes på olika platser i kommunen. Tyvärr tvingades vi ställa in seminariet om Vindkraften i Skärgården, enär Vindkraftsentreprenörerna hoppade av. Adventsfirandet togs upp igen. Pandemin har satt sina spår, betydligt färre deltagare överlag, i förhållande till året före pandemin. Föreningen deltar också i projektet Livskraft Söderhamn, vars syfte är bättre samarbete mellan olika föreningar, som idrott, kultur, hembygd och natur. Inom områden som marknadsföring, IT-frågor och olika aktiviteter.

Hemsköborna
Originalserie av Anders Persson & Thomas Norberg/Copyright 2012



Vindkraften har varit den dominerande aktiviteten i Söderhamn det sista året. Styrelsen inbjöd medlemmarna att skicka in sina synpunkter till föreningen, eller komma på årsmötet för att diskutera frågan. Ett mail inkom, och på årsmötet diskuterades frågan med 12 deltagare. Sammanfattningen blev att var och en framför sina åsikter i de kanaler som finns, Facebook, insamlingslistor, insändare. m.m. Styrelsen menar att man kan inte uttala sig för 240 medlemmar.

Söderhamn 2022-02-28

Barbro Olsson	Lennart Andersson	Gunilla Häggbom	Astrid Forslund	Denny Månsson
S-G Johansson	Lennart Nilsson	Håkan Elffors Johansson	Stefan Engström	

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening 40 År.

Här ett litet axplock från 40 händelserika år.



1980-talet

Den 9 december 1981 inbjuds SKÄRGÅRDSINTRESSERADE till ett möte på Kvarnen för bildandet av "Skärgårdens hembygdsförening" och 1982 blev startåret för "Söderhamns Kust & Skärgårdsförening".

Utställningar var ett sätt att marknadsföra föreningen, till exempel: 1982 "Fiske förr", 1983 "Jonte Mickelsson", 1984 "Sjömansminnen", "Fiskarbarn", 1986 "Vägen till världshaven".

I mars 1988 kom det första numret av vårt föreningsblad, som fick namnet "BRÄNNINGEN".



Första styrelsen, Sven Nordlund Söderhamn kassör, Agne Eriksson Skärså ordförande, John Erik Klaar Sandarne sekreterare. /Ljusnan mars 1982/



Laggkärlstillverkning på Kvarnen under utställningen "Fiske förr". Albin Stark, Hudiksvall, visar och berättar om teknik och verktyg. På bilden t.v. i mörk skjorta Sigvard Larsson, som också gjort en film om detta.

/Foto: Sture Claesson/



1990-talet

1994 introducerade Skärgårdsföreningen, efter ett koncept från Finland, "Lyskväll" i skärgården i samverkan med Söderhamns Turism.

1994-1995 genomfördes Göran Strandows stora dokumentation av vår skärgård i akvarell, med namnet "Från Plågan till Dövikén".

1996 förvärvade Söderhamns Kust & Skärgårdsförening den gamla fiskarbostaden "Gäddan 4" på Öster i Söderhamn. Reparationer, innovationer och underhåll har genom åren skötts med gemensamma krafter av medlemmar och med hjälp från kommunen.



Bandklippning av Lennart Andersson, Christer Eirefelt, Eva Tjernström och Raoul Kullberg på den nya bron.

2000-talet

10 juni 2007 invigdes nya Svartsundsrrännan av landshövdingen. Samordnare för projektet var Lennart Andersson. Kostnad 4,9 milj. kronor. Högra bilden visar gamla bron, som drogs ner för hand med ett rep när, man skulle gå över.

10 juli 2008 invigdes "Galleri Gäddan" i nedre änden av uthuslängan med en utställning av Göran Strandow.



Hösten 2008 restes stolpar och byggdes skyddande tak över museibåtarna för en kostnad av drygt 30 000 kronor.

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening 40 År.

2010-talet

16-18 juli 2012 kom "Österdagarna", tre dagar med guidning i Fiskarstaden med teaterinslag, utställningar, musikunderhållning och kaffeservering. Fyrvisning och kyrkhelg på Störjungfrun blev också ett årligt återkommande evenemang.

Juli 2018 producerades boken "Söderhamns skärgård speglad i konsten".

Samma år utökades vår båtsamling med en forsbäckabåt och en forsbäckaecka och taket fick väggar på tre sidor och presenning på den fjärde.



Foto: Hans F & Sture C



Vandringen startar utanför "Kapten Westmans" hus där bröderna Petter och Björn Lodmark framför skillingtrycket om ångaren "Bottenhafvets" förlisning 1895.



Juni 2019 Museiresa till bl.a. Holmöns museum, Norrbysskär och Mannaminne.

Den 18 november 2019 anordnades ett skarvseminarium på Cfl.

2020-talet

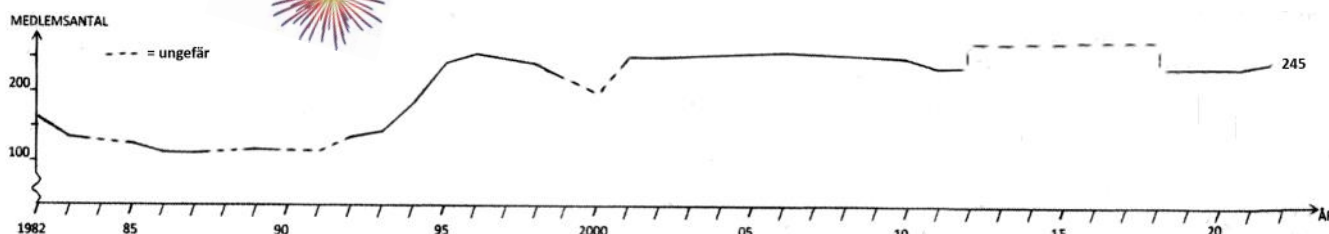
Alla aktiviteter 2020 måste ställas in p.g.a. Corona-pandemin.

2021 genomfördes projekt "Livskraft Söderhamn" i samarbete med Norrala Hbf, Skärså fiskarförening, Naturskyddsföreningen och Söderhamns pensionärs motionsklubb. Österdagarna kunde genomföras traditionsenligt 2021.

Arbetsgrupper bildas för att hjälpa till med olika föreningsuppgifter och avlasta styrelsen.

Förhoppningen är att vårt skärgårds- och fiskarmuséum skall leva vidare och för kommande generationer berätta om vår skärgårds historia. Och att det om 10 år blir ett hejdundrande 50-årskalas.

Välkommen att bidra till det Du också!



Diagrammet visar Söderhamns kust & skärgårdsförenings medlemsutveckling under de 40 gångna åren.



Kyrkhelg och fyrvisning lördag och söndag efter Österdagarna. Kommunens M/S Hulda står för transporten för den som vill.

EN SÖDERHAMNSFILM...

...kom från Gävlebon och läraren Esbjörn Nordlund bördig från Sandarne och kusin till Rolf Eriksson, känd bland annat från Sandarne KULT. Esbjörn berättade 2017 om en film från Söderhamn som han kommit över för flera år sedan. Islandsskolan i Gävle skulle tas i anspråk och det skulle rensas ut gamla böcker och annat, även en filmprojektor och ett par filmer fanns där och en av filmerna visade sig vara en dokumentär från Söderhamn. I ett följebrev skrev Esbjörn:

"Jag är ju barnfödd i Söderhamn och visade filmen för mina föräldrar. Min mor kände igen Axel Bäckman, borgmästare i Söderhamn 1940-1963, och min far kände igen båten Flink".



T.v. Folkskolan, som låg vid Nygatan, där Norrtullsskolan ligger i dag. Skolan på bilden byggdes 1879 och ersattes 1942 av en ny Centralskola. På filmen ser man många barn, som bär på packning som om de skulle övernatta här? Till höger syns Tempelriddarnas ordenshus "Valkyrian".



"HILDING LÖVGRENS BUSSTRAFIK" med chaufför, kanske en Gävlefirma? -Mitt emot skolan.

**Men vad handlar filmen om?
Var det något som skulle firas?
Vilket år kan det vara?
Dessa bilder ur filmen kanske ger
dig några ledtrådar?**

Har Bränningens läsare, med hjälp av text och dessa filmbilder, några teorier om när filmen kan ha spelats in och i vilket sammanhang?

Många ungdomar, kanske även från Gävle (filmerna fanns ju på en gävleskola), i nummerade grupper på stan och på utflykt med passagerarbåtar och småbåtar.

Är det den Svenska folkskolans 100-årsjubileum? I så fall 1942, samma år som skolan på den första bilden skulle rivas?!

Eller är det något annat firande på gång?



Några filmsekvenser visar att 'eleverna' höll sångkonsert i Missionskyrkan på Norrtullsgatan, sedan går de därifrån i sina grupper...

En intressant detalj är en bit av en skylt i hörnet på högra bilden:
"Riber & Nordlund Motorverkstad" låg här nära Missionskyrkan.

MOT..
REPARATION...
RIBER & N...

... och andra grupper verkar hålla till på Läroverket, tre bilder nere t.v.





"FLINK I" (Söderhamns Verkstäder bakom)



"BLENDA"



Här visar filmen fullastade båtar på väg ut på en sightseeingtur i skärgården. Men vilka var alla passagerare? "FLINK I" såldes 1954 till Lysekil. "BLENDA" slutade med reguljär trafik i Söderhamn 1942 och såldes 1946 till västkusten. "KYLORN" kanske på tillfälligt besök. Överst i bild kommer passagerarångaren "NJORD", rutt Stockholm-Wasa. Finns uppgifter att hon var i Söderhamn 1939.



Båt okänd?

Den som sett något om detta i tidningsklipp eller gamla album hör av er till Bränningen. Tänk om vi fick komma med svar på frågorna i nästa nummer!

Bildval och sammanställning Sture Claesson



"KYLORN"



På marsch upp mot Östra berget. t.v.: Källgatan förbi 'Bergstedts Manufakturaffär' i hörnet Källgatan-Oxtorgsgatan, vidare via Baggargatan upp mot festplatsen där sång och tal vidtog.

Borgmästare Axel Bäckman i talarstolen. Han levde 1902-1986 och var Borgmästare 1940-1963.



Bergqvistbåtarna

Del 9 - av Anders Toren



FOTO: Sture Claesson

Här kommer nionde avsnittet i min artikelserie om Bergqvistbåtar och deras historia. Erik Bergqvist hade båtbyggeri i Hålsänge, Enånger och var verksam åren 1928 -1969, som ni som följt denna serie redan vet.

Nu har vi kommit till den 14:e fiskebåten av de 15 som gick till Söderhamnsområdet. Den beställdes 1957 av **Jonas /Jonte/ Larsson** från Vågbro, Norrala.

(Egentligen var det totalt 17 båtar inte 15. Återkommer till det i senare artikel. /Anders)

BYGGÅR	TYP	MÅTT
1957	Öppen med akterruff	26' x 8'
BORDLÄGGNING	SPANT	MOTOR
ribb	galv. järnspant	MD 2
LEVERERAD TILL		PLATS
Jonas "Jonte" Larsson		Vågbro, Söderhamn



I hamnen i Våtnäs, Enånger

Denna båt beställdes av Jonte Larsson, "Lars-Pers-Jonte", då 80 år. Båten togs som ny till Åkerströms mekaniska verkstad i Söderhamn där en ny MD 2 inmonterades. Jonte ville ha kulmotor men mågen Henry Jansson bestämde att det skulle bli bensinmotor i stället. Jonte var inte glad åt det. Det berättade Jontes dotter Ester (1920-2017) som lånade ut de svartvita bilderna.

Hur många båtar Jonte haft före denna har inte gått att få fram. Pappan Lars Persson hade gården "Lars-Pers" i Sund, en bit från Skärsåvägen, nära systrarna Söderströms nyrenoverade Hälsingegård.

Jonte och brodern Ivar höll till på Orn på Klacksöarna mest med strömmingsfiske. Båtplats hade de i Skärså och även i Lötån med brygga och sjöbod mitt emot Nyhem.

Lars-Pers-Jonte träffade sin blivande maka Lena Gustafsson från Styvje, när hon hjälpte till hos brodern Jon Olov på gården i Källänge inte lång från Sund. Jonte och Lena hyrde sedan hos Ol-Ers på Löt i Vågbro men köpte 1930 på auktion Per-Ers hemman, nu Hägnavägen 33, där de bodde resten av sin levnad. Jonte dog 1966.

Under båt bilden syns fiskeläget på Orn. T.v. Jontes stora sjöbod med stugan ovanför. Nästa stuga och sjöbod är Per Ängwalds, sedan Kristin och Olof Svedbergs, som målare Nyström köpte och längst t.h. Per och Hanna Svedbergs, som Per Erik /Pelle/ Nilsson köpte.

Fem personer framför Jontes fiskarstuga är fr.v. Lena (Jontes fru), Bengt-Olof (Esters pojke f. 1946), Esters svägerska Ella g. Hansson, Ellas kamrat samt Esters svärföräldrar Anna och Edvin Jansson.



Båten såldes sedan till Helmer Westlund i Skärså, som använde den i fisket.

Köptes sedan av Bengt Wikman 1986 och kom till Våtnäs, Enånger.

Våren 2007 såldes den till Bror Kling och numera är hemmahamn Iggesund.

/Anders



Jonte och Per-Erik /Pelle/ Nilsson, grannar på Orn, här gissningsvis i Pelles båt. Högra bilden från Orn, när Jonte kollar läget inför läggning av skötarna. Jonte gick varje dag rutinemässigt till denna sten, berättade dottern Ester, som vi fått låna de svartvita bilderna av.

Forsbergs Järn, Oxtorgsgatan 12



På övervåningen låg familjens bostad. På gatuplanet t.v. ingång till sportavdelning t.h. ingång till järnaffär, fönstren på gaveln med markiser var kontorsdelen.



Allt för båtar och fiske, två skyltningsalternativ som passar bra i Bränningen, kommer genom Dibis från dottern Christina Forsberg i Gävle.



Fina skyltningar för alla årstider och ändamål, som visade vad som fanns att köpa och som skulle locka kunder. Mycket fanns i lager på den tiden! - Vill du se mer? Googla: "dibis Forsbergs järnhandel Söderhamn FCA".

Fastigheten Oxtorgsgatan 12 eldhärjades fredag eftermiddag den 2 oktober 1987. Branden startade klockan 16. Sju lägenheter, Pizzeria Italia och Videoteket totalförstördes. /Lennart Svedberg/

Forsbergs Järn nära Oxtorget, minns nog många äldre Söderhamnare. Nordvalls Järn och Pettersson & Rydbäck var två andra järnhandlare i Söderhamn.

Carl Petter Forsberg, född 1850 i Falun, började i affärsbranschen i Nianfors där han träffade sin blivande maka Tekla född Dahné. De fick åtta barn. 1882 startade han egen järnhandel i Söderhamn.

Carl Petter var med i stadsfullmäktige och var även med och grundade Oddfel-lowlogen Helsingia. Han var vice brandchef och efter en eldsvåda 1902 på Väster kunde man läsa i tidningen:

"Ända till kl. half åtta hade hr Forsberg sin plats på den av bolmande rök fyllda gårdsplanen, där han under den bistra kylan -20° oupphörligt många timmar var utsatt för det på marken forsande vattnet från sprutan."

Han blev sjuk och avled strax därefter endast 52 år gammal. Äldste sonen Ture, 18 år, fick då ta över. 1941 blev yngre brodern Härje chef och sedan tog Härjes son Gunnar, halvbror till Agneta och adoptivfar till Christina, över.

Forsbergs hade en sportavdelning och sålde bland annat cyklar per postorder. Här jobbade Gunnar Olsson, Ljusne, och Erik Flodberg, som sedan startade eget. På 1960-talet introducerade de Lego och modelltåget Fleischmann lockade många ungar på julsyltningen.

Ca 1971 startade Barsserveringen 'Tolvan' i Forsbergs gamla lokaler.

/Uppgifter: Christina Forsberg, Gävle, Agneta Forsberg, Söderhamn och Gunnar Olsson, Ljusne./

Vrakinventering längs Gävleborgskusten

Av Curt Risell

I Bränningen nr1 2018 kunde vi läsa om "En dold historia under ytan". Nu återkommer Curt Risell med nya färska rapporter i detta ämne och det spännande i att undersöka havets botten. Sjunkna lämningar från forna tider lokaliseras, undersöks och kartläggs.

Söderhamnsfjärden och området mellan Kalvhararna och Storjungfrun är två områden som har en hög koncentration av lämningar av skeppsvrak eller

hög potential av lämningar av vrak och andra kulturlämningar.

Det framgår av det projekt som Sweco genomfört på uppdrag av Länsstyrelsen för att förbättra kunskapsunderlaget om maritima forn- och kulturlämningar längs Gävleborgskusten.

Uppdraget omfattade också att identifiera och beskriva havsområden som av olika skäl har en hög koncentration av lämningar eller hög potential till lämningar. Där föreslås de två ovan nämnda områdena i Söderhamns kommun tillsammans med ytterligare fem områden i Gävle och Hudiksvall.

I rapporten står bland annat att läsa: "Söderhamnsfjärden var i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet ett av Sveriges sågverkstätaste områden, med ett tiotal ångsågar längs inloppet till Söderhamn. Idag återstår på land endast ett fåtal byggnader och andra lämningar. I vattnet utanför finns dock en rad anläggningar som utgjort viktiga komponenter i kulturmiljön: kajer, dykdalber, pirar och vågbrytare. Sannolikt finns också flera skeppsvrak. Området bedöms ha mycket stor potential till nyfynd."

Vattenområdet mellan Kalvhararna och Storjungfrun är en "klassisk" förlisningsplats med många öar och bitvis grunda vattenområden. Ett 20-tal förlisningsuppgifter finns om segelfartyg från 1800-talet.

"Inga fastställda vrakpositioner finns rapporterade, däremot flera nätfastnor och fynd av skeppsdelar och ankare. Stor potential till ytterligare skeppsvrak, även välbevarade sådana i djupområden. Stor potential också till maritimanknutna lämningar på öar och skär i området."

På Lerskär finns bl. a. sjömärken, gravfält och andra lämningar.

Det är två av flera områden som kan bjuda på spännande överraskningar, säger arkeolog Bo Ulfhielm på Sweco.

I sammanhanget kan nämnas att en nyligen genomförd kartering av undervattensmiljön kring sågverk i Ångerman-

älven bekräftar sågverksområdenas stora potential. Mer än 200 fartygsvrak identifierades under några dagars körning med Side-scan sonar i nedre Ångermanälven.

Söderhamnsfjärden har historiskt setts som svårnavigerad och många är de skepp som gått i kvav vid sidan av farleden.

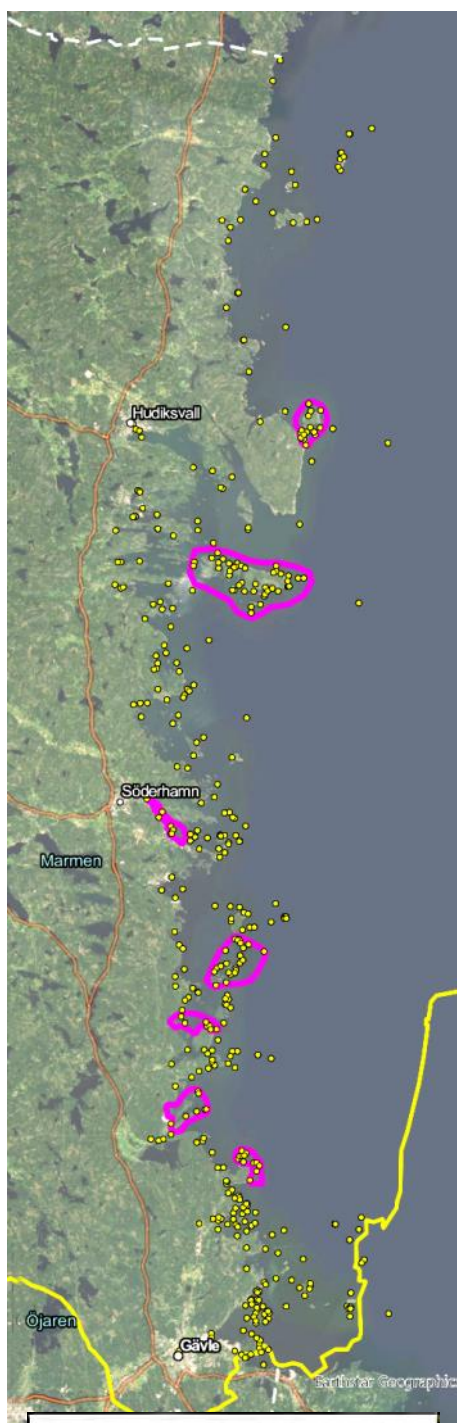
Kanske kan moderna undersökningsmetoder upptäcka fartyg eller andra lämningar från medeltiden då pirater och fogdar på Faxehus, i slutet på 1300-talet, seglade genom Söderhamnsfjärden. Eller från 1600-talet då staden Söderhamn grydde som sjöfartsstad med ökande skeppshandel, varv och rederier och med egen handelsflotta.

Lämnade den ryska galärflottan 1721 några maritima spår efter sig när de brände och plundrade staden. Finns det något kvar av rådmann Broos skepp som då plundrades på 500 nyttillverkade mus-



köter och stacks i brand på redan. (nämns även på sid.7 i Bränningen nr.1 2021). Vilar en **pinass**, ett litet skonertacklat fartyg, som i slutet av 1500-talet började införas i svenska flottan, som även ingår i Söderhamns stadsvapen, måhända på fjärdens botten. Vem vet?

Utöver sju hotspots har projektet bland annat resulterat i cirka 100 lämningar, mest fartygsvrak, som uppdaterats i Kulturmiljöregistret, ett 60-tal nyregistrerade fartygslämningar och ett tipsregister som omfattar 450 vrak, i huvudsak från inventeringen Norrlandsleden.



Teckenförklaring

- Marina hotspots
- Gävleborgs län
- Marint tipsregister

Tips från sportdykare i länet och från dykarsidor har också bidragit med information. Insamlingsprocessen som initierats pågår och vi förväntar oss att ytterligare lämningar tillkommer. Detta särskilt efter sommaren då flera dykaktiviteter kring vrakletning planeras, säger Bo Ulfhielm. Sweco föreslår i rapporten en fortsatt uppdatering av Kulturmiljögästret och ett kartläggningsarbete i fält för att fastställa de avgränsade område-

nas antikvariska status samt vilka de kulturhistoriska värdena är.

Det är ett långsiktigt arbete därför föreslår vi en kartering av de marina delarna av Norrsundets sågverksmiljö som ett metodutvecklande och kunskapshöjande pilotprojekt, säger Bo Ulfhielm.

På länsstyrelsen kan man för dagen inte svara på om och när det kan bli



Bo Ulfhielm

en fortsättning på projektet.

Tanken på en fortsättning finns. Vi får se om vi kan få fram pengar till det pilotprojekt man föreslår i rapporten, säger arkeolog Per Thorén på Länsstyrelsen.



Bilder från Oskar Hedberg byggd 1909. Förliste utanför Vallvik 1981. Båten hette då Salpeter. Det namnet står på klockan.
FOTO: Jyri Kyrén



En dold historia vilar under ytan

I Söderhamns skärgård finns mer än hundra kända och okända vrak. Alla har de en historia, inte sällan är den dramatisk och slutar med ond bråd död i rykande storm, mörker och kyla. En del av dessa historier känner vi till andra kommer aldrig att berättas.



Sportdykarna Anders Törnqvist, Pär Söderberg och Kjell Lindqvist i Söderhamns Sportdykarklubb.

För sportdykarna i Söderhamns Sportdykarklubb är det vatten som kan bjuda på spännande fynd och överraskningar och bidra till ökad kunskap om vår historia. Anders Törnqvist är en av flera

kring Kalvhararna och Störjungfrun. Sedan tidigare har vi också information om 3-4 vrak som låter spännande. Vi saknar sannerligen inte platser att dyka på, säger Anders.

entusiastiska sportdykare i klubben som har stora förväntningar på de vrak han tillsammans med sina kamrater markerat på sjökortet. Vi har 6-7 nya riktigt intressanta positioner i vattnen

Med ny teknik, exempelvis Side-scan sonar och vatten-drönare ökar också möjligheten att snabbt söka av botten inom stora områden. Det finns mer att upptäcka än man kan tro. Varje år kommer rapporter om nya fynd av vrak, ankare och annat gods som har med båtar att göra. Vi ser verkligen fram mot att utforska de vrak som vi har ny information om, säger Anders och hans kamrater Pär Söderberg och Kjell Lindqvist.

Hittills har man dykt ner till vrak på 40 meters djup. Nu planerar man för det dubbla djupet efter avslutad utbildning med helium i tuberna. Förhoppningen är att kunna dokumentera okända vrak och utöka listan med nya vrakfynd i Söderhamns skärgård. Dokumentation efter vår sjunkna historia har knappt börjat. Östersjön är i den delen en arkeologisk skattkammare med få, om ens någon motsvarighet i världen. Söderhamns skärgård är en del av den skatten.

Navigare necesse est. SSS: Söderhamns Segelsällskaps tidiga år

Av Janne Jonsson

Seglade gjorde man mot slutet av 1800-talet i Söderhamn, inte bara i yrket, som sjömännen, lotsarna och fiskarena. Man gjorde det förstås fortfarande av praktiska skäl, för att ta sig någonstans – nödvändigt i en kust- och skärgårdsstad. Men segling började också bli en populär fritidsaktivitet, inte minst för den lokala överklassen, och särskilt de som sysslade med sågverkeri, handel och sjöfart.

Sågverkens disponenter bodde ju i stort sett vid strandkanten, grosshandlarna hade täcka villor vid fjärden och på öarna, och flera av dessa skaffade sig snabbseglande båtar. Ingen blev nog förvånad när de slog upp *Söderhamns Tidning* i juni 1882 och läste:

De, som är hugade att bilda ett Segelsällskap härstädes, behagade sammanträda å Rådhuset onsdag den 7 juni kl. 5 e.m.

- Inbjudarna

Så bildades Söderhamns segelsällskap (SSS) för att samla de vegamössade sönerna till grosshandlare och sågverksidkare med entourage. Till första ordförande valdes postmästaren Ernst Wennström och resten av styrelsen bestod av grosshandlare Richard Hillman, konsul JP Myhre, disponent JF Brolin, konsul JF Schöning, dr L Lindborg samt konsul A Hillman jr. Det var idel kända namn inom stadens elit; minst fem av de sju var söner till sågverksidkare. En rad inspektorer, kamrerare, konsuler och köpmän kompletterade den 15 man starka segelbåtsägande medlemskader.

Åtminstone de första trettio åren visar medlemsmatrikeln en parad av välbärgade män, mest i yngre medelåldern. Och precis som när det gäller redarbranschen, sågverken och stadsfullmäktige finner man en koncentration runt familjerna Brolin, Schöning, Wennström och Hillman. De tre förstnämnda hade ju haft varv och ägde segelfartyg, men även Hillmans hade påbrå, eftersom Adolf Ferdinand, Mariehillssågens grundare, hade ägt flera skepp innan han flyttade från Gävle till Söderhamn (och sonen Richard kom att bli välkänd ångbåtsinnehavare).

Vad behöver då ett segelsällskap, mer än grosshandlare, sågverksadel och segelbåtar? Jo, uniformer, och en fana. Ett av de första viktiga besluten var därför utformningen av dessa. Man landade i mörkblå väst och kavaj med kulformiga knappar med ankare och 'S.S.S.' i guld på kragen; tillika byxor – som dock skulle vara vita vid uppvisningar. Till denna utstyrsel kom också en sjökadettmossa

med blå emaljknappar som också bar initialerna 'S.S.S.' Båtarnas manskap skulle också bära uniform, dock något enklare, utan kavaj, men med båtens namn på båtsmansmössan. Fanan skulle vara sju fot lång och sex fot hög, vit, med stadens vapen i övre hörnet och tre blå 'S' i mitten, i en triangel (fast utseendet ändrades över åren).

Arrangemangen omgärdades, till skillnad mot alternativa fritidsintressen som skidåkning och truppergymnastik, av fryntlig samvaro över middagar, inklusive entusiastiskt drickande av punsch och konjak. Med dagens språkbruk skulle man kunna säga att, för dessa gossar, segling varken var nödvändigt på grund av någon inre belöning eller för att frakta spannmål, som för romarna; istället utgjorde segelsällskapet ett viktigt socialt nätverk, möjligen det närmaste en klassisk herrklubb man kom i en småstad som Söderhamn.

Sällskapet förde under 1880-talet en ambulerande tillvaro, med (det regelbundet inlånade) chefsfartyget *s/s Nya Söderhamn* som en någorlunda stadig punkt. Där kunde man också med fördel inta middagarna. Redan vid första tävlingen den 6e augusti 1882 noteras smörgåsbord, öl, brännvin, tre rätter mat, rödvin, champagne, kaffe och likör. "Kring fyllda bålar" utbragte man sedan inte mindre än tio skålar, för pristagarna, den svenska fanan, eskaderchefen, etc., ända till den sista skålen, som var för Qvinnan (som dock inte fick vara medlem i sällskapet förrän 1907, och då utan röst-

rätt). År 1888 valdes källarmästare Collin in i sällskapet, vilket antagligen lyfte den kulinariska nivån på sammankomsterna.

Mot slutet av 1880-talet och framåt använde man ångbåten *Bergvik* som chefsfartyg och restauration. Ibland intogs middagarna något mer påvert i en övertäckt präm som ankrades upp vid Branthäll, och vissa år var man bjuden till Hillmans på Käringnolaskär; senare till Rettigs på Tuppen. Taffelmusik, spelad av lokala musikkåre, var inget ovanligt inslag vid dessa tillfällen.

Kringflackandet fick ett slut år 1899 då segelsällskapet av inspektör JO Bodin för 600 kronor inköpte den udde vid Stora Går(d)viken, öster om Morviken, som kallades Petersburg. Trogen den Oscarianska eran beslöt man så småningom att ge stället ett något mindre ryskt namn. Efter omröstning blev udden i juli år 1903 därför omdöpt till Segelvik, passande nog. År 1906 fick man ett klubbhus till skänks av disponenten vid Ala sågverk, Ewald Granström, tillika hängiven medlem. Det var hans sommarvilla, av alphyddetyp, som tidigare stått vid Middagsholmen vid Ljusnenäset (nuvarande Vallvik), och som fortfarande pryder sin plats på Segelvik.

SSS huvudaktivitet, vid sidan av punschbålen, var en årlig pristävling, normalt sett i början av augusti. Man seglade främst inomskärs, eftersom båtarna inte direkt var några havskappseglare. Den vanligaste banan var runt Lilljungfruns redd, med ovanligt få grynnor och gott om segeldjup för att vara >>>



SSS segeltävling, troligen 1910-tal. Båtarna (identifierade av Lars Brolin, ur vars samling fotot kommer), från vänster: Fem Bröder, Dolly, okänd, troligtvis Tjör.

Foto: Robert Rettig. (Dibis XBS00161)

Söderhamns skärgård, men under ett par år utnyttjade man även den trängre Branthälls redd. Senare tog man sig till Ljusnebotten, en lite äventyrligare bana, och vissa år seglade man också inåt fjärden (då alla timmerbrötar torde förvandlat rundan till en hinderbana).

Flera av pristävlingarna var välbesökta – inte mindre än 40 åskådarbåtar hade t.ex. slutit upp till tävlingarna 1886 – och illustra tillställningar, som framgår av reportaget i *Söderhamns Tidning* år 1884:

Lilljungfruredden företedde under prisseglingen en särdeles liflig anblick. Chefsfartyget 'Nya Söderhamn' låg der i prydlig flaggskrud. De täflande båtarna gled snabbt fram efter den triangelformigt utprickade banan. På sidan derom syntes ånga-

ekonomi och blev omedelbart hedersledamot. Richard Melin och Evald Granström var två centralfigurer under de första fyrtio åren, den förre sekreterare under 27 år, den senare ordförande i 29 år. Såväl Wennström, Schöning, Granström som Melin var också framgångsrika på tävlingsbanan, där också handlanden P.E. Madsen, skeppsmäklaren F. Pohlman och skeppshandlarbröderna Engstrand utmärkte sig. Richard Hillman, i sin 'Lister', seglade hem åtskilliga priser under 1880-talet, innan han övergick till att vara prisdömare.

Inte bara de lokala medlemmarna deltog i prisseglingarna. Från Axmar kunde Öfverjägmästaren F.W. Tigerhjelms och förvaltaren A.G. Sevon komma resande med ångslupen Axmar, och från Hudiksvall apotekaren C. Brun, som dessutom var ofin nog att vinna 1889 års

fanns också en lättsammare sida av evenemangen. Den mest kända farkosten, enligt SSS:s jubileumskrift 1932, var kosterbåten 'Kolga', först ägd av grosshandlaren och disponenten vid Källskärs såg, C.P. Wennström, sedermera såld till bokhandlaren Sigge Augustin, "vilken tillsammans med en del av stadens ungherrar gjorde sig känd på vida vatten."

"Kolga" – allmänt kallad "Pilsnerbåten", ty tre bryggmästare "gästade" ofta ombord, varför pilsner antagligen icke saknades i skansen – hade alltid en sjörövarflagg med en döds skull och ett par benknor på stortoppen, och besättningen kändes även lätt igen, ty alla man ombord voro iförda röda luvar. Även i kappseglingarna deltog "Kolga", men i protokollen från dessa kan intet annat resultat än "utgick" återfinnas.

Närmast som en föregångare till Strömmingslekens fyrverkerier, var återseglingarna (eller -bogseringarna) över Söderhamnsfjärden en stor händelse som ackompanjerades av bengaliska eldar, 'blue lights' och – kanske mindre festligt, men desto mer modernt – elektriskt ljus från brädgården i Djupvik. Följande beskrivning är från hemfärden med s/s *Nya Söderhamn* efter seglingarna år 1886:

Fjärden illustrerades genom uppsändandet af diverse fyrverkeripjeser från ångaren. Man hade ock tillfälle att beundra den eleganta ekläring, som, för att fira segelsällskapets högtidsdag anbragts vid fru Sandbergs och handl. C. Larssons landställen utmed fjärden och som, med den mörka skogen till bakgrund, gjorde ypperlig effekt. Konsul F. Schönings villa på höjden af Grundvik erbjöd en mycket vacker anblick i belysningen af bengaliska eldar. Äfven vid Stugsunds värds hus afbrändes fyrverkeripjeser.



Söderhamns segelsällskap (här med betoning på 'sällskap') på väg till Axmarseglingarna år 1905 med ångbogseraren Bergvik. Mångårig ordföranden Evald Granström t.h. om mitten med klockkedja runt magen, närmast i vitt hans son, Göran. På kylning ligger en Grönstedts konjak.

Foto: Robert Rettig. Ur Lars Brolins samling. (Dibis XBS00171A)

ren' Ljusne' med lustfarande och musik ombord, lotsångaren 'Sundsvall', åtskilliga segelbåtar, som icke deltog i täflingen, samt några ångare med enskilda sällskap från staden.

Det fanns flera märkesmän under segelsällskapets inledande tid. Ernst Wennström blev skälad de första åren som initiativtagare. Gabriel Schöning lade tidigt en grundplåt till föreningens

tävling. Söderhamnsbåtar deltog däremot bara sporadiskt i utsocknes tävlingar. Den mest minnesvärda verkar ha varit eskadern till Axmar år 1905, med övernattning på Axmar slott och distanskappsegling tillbaka till Segelvik, med åtföljande middag med dans. Då var också damer välkomna.

Många i sällskapet var nog förfarna seglare och ville gärna vinna de stiliga pokaler som man tävlade om, men det

Att läsa: *Söderhamns Segel Sällskap 1882-1932. En liten bilderbok med anledning av Söderhamns Segel Sällskaps 50-årsjubileum. 1932.* Gävle: Gefleborgs Tryckeri Aktiebolag.
Söderhamns Tidning, bl.a. 7/6 och 9/8 1882; 13/8 1884; 9/8 1886; 20/7 1893

Resultaträkning 2021

2021-01-01 — 2021-12-31

RÖRELSENS INTÄKTER

Nettoomsättning	59 350,00 kr
Övriga rörelseintäkter	67 012,20 kr
SUMMA RÖRELSEINTÄKTER	126 362,20 kr

RÖRELSENS KOSTNADER

Råvaror och förnödenheter	31 612,52 kr
Övriga externa kostnader	99 034,08 kr
SUMMA RÖRELSENS KOSTNADER	130 646,60 kr

RÖRELSERESULTAT -4 284,00 kr

FINANSIELLA KOSTNADER O INTÄKTER 0,00 kr

ÅRETS RESULTAT -4 284,40 kr



Balansräkning 2021

2021-01-01 Perioden 2021-12-31

TILLGÅNGAR

Omsättningstillgångar			
Kortfristiga fordringar	4 560,00	-4 560,00	0,00
Kassa o bank	77 717,65	-2 615,15	75 102,50
S:a omsättningstillgångar	81 797,65	-6 695,15	75 102,50
SUMMA TILLGÅNGAR	81 797,65	-6 695,15	75 102,50

EGET KAPITAL OCH SKULDER

Eget kapital			
Balanserat resultat	-96 588,78	17 291,13	-79 297,65
Årets resultat	17 291,13	4 284,40	21 575,25
Summa eget kapital	-79 297,65	4 284,40	-75 013,25
Övriga kortfristiga skulder	-2 250,00	0,00	-2 250,00
Förutbetalda medl.-avg.	-250,00	0,00	-250,00
S:A EGET KAPITAL & SKULDER	-81 797,65	6 695,15	-75 102,50

Planeringsmöte i februari 2022 i Berga
Brystuga under överinseende av en bekant
från en av årets 20 vandringar.

Budget för verksamhetsåret 2022

Intäkter

Medlemsavgifter	56 000
Anslag och gåvor	18 000
Lotterier, möten	3 000
Aktiviteter: Österdagarna, adventskaffe, böcker	7 000
Summa intäkter	84 000

Kostnader

Gäddan	Försäkringar	2 000	
	El, VA, Renhållning	21 000	
	Snöröjning, gräsklippning	5 000	
	Underhåll	6 000	
	Summa	34 000	34 000
Administration		5 000	
Medlemsmöten		5 000	
Bränningen /Hemsidan		25 000	
Annonser/Broschyrer		5 000	
Föreningsavg. (SRF, Hembygdsförb, Ljusnan-Woxnan)		8 000	
Utbildning, resekostnader		2 000	
Summa kostnader		84 000	

Söderhamn 2020-02-28

Lennart Andersson

Barbro Olsson

Verksamhetsplan för år 2022

Föreningens uppgift är att värna om och vårda kustens miljö och dess kulturarv och föra detta vidare till kommande generationer. Ge utrymme för den bofasta och yrkesbedrivande befolkningens behov. Ge möjlighet till ett rikare friluftsliv och fritidsverksamhet för alla. Sprida information och kunskap om skärgårdens natur och kultur. Samarbeta med kommunala organ och kultur-organisationer samt stimulera till initiativ som gagnar kusten och dess utveckling. Föreningen är ansluten till Gästrik-Hälsinge Hembygdsförbund, Ljusnan-Woxnans Vattenvårdsförbund och Skärgårdarnas Riksförbund.

Jan – Mars

Bränningen Manusstopp vecka 8 Årsmöte vecka 12 2022

April—Juni

Uppföljning av förslaget till 400-årsjubileet tillsammans med Norrala hembygdsförening och Skärså IF. Planera arbetsgrupper inom de områden som beslutas under årsmötet. Inbjudna till arbetsdag i början på juni. Bränningen nr 2 Manusstopp 21 2022

Juli-Sept.

Österdagarna 12-13-14 juli. Visning av Storjungfruns fyr 16-17 juli. Skärgårdsvandringar Juni -juli. Styrelsemöte, det första för hösten den 7 sept.

Okt-Dec .

Bränningen 3 Manusstopp 19 Okt Höstmöte i mitten på november med något Aktuellt tema. Adventsfirande på Gäddan 1:a advent.

Övrigt

Öppethållande på Fiskaremuseet Gäddan, förutom Österdagarna och Adventskaffet, sker genom bokning pr. telefon 070-8168411. Helst ser vi att det blir minst 6 personer. Minimipris 200:- pr. grupp.

Styrelsen



Adventskaffet

blev av
trots pan-
demin.
Denny bjöd
på glögg på
tunet. Inne i
stugvärmen
serverades
gott kaffe



med juledopp i alla rum,
nere och uppe, där
stjärnan lyste i fönstret.



Och nederst ett present-
bord med fina julklappar
till salu. Tack alla som bi-
drog till det!



Till vänster den spännande utställ-
ningen om "Skeppare-societeten".



BILDER: Hans Fryklund

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening

Kassör:

Barbro Olsson
grimshararna@gmail.com

Styrelseledamöter:

Astrid Forslund, Anders Burman, Sven Gunnar Johansson, Denny Månsson, Håkan Elffors-
Johansson, Stefan Engström

Bränningen-redaktion:

Lennart Andersson (ansv. utg.), Hans Fryklund (research o. IT),

Curt Risell, Barbro Rabenius, Sture Claesson (layout)

Hemsida: www.skargardsforeningen.se

E-post: info@skargardsforeningen.se

I samarbete med
**Studie
främjandet**



**Kust & Skärgård
Söderhamn**

Kust & Skärgårdsföreningens målsättning är att värna om kustens och skärgårdens miljö och dess kulturarv.

Se vår hemsida <http://www.skargardsforeningen.se> under **Aktuellt**.

Där finns våra träffar inlagda. Vi träffas för det mesta i vår föreningslokal Gäddan. Vi jobbar
ibland praktiskt med lokalen, ibland diskuterar vi händelser och historier, skriver och katalogiserar,
samt inte minst viktigt, tar en kopp kaffe och macka.

Vi välkomnar alla som är intresserade av Skärgården och dess miljö.

Medlemsavgiften är 250:-/år

Bg 5705-0700

Välkommen att bli medlem!

Avsändare
Söderhamns Kust & Skärgårdsförening
c/o Barbro Olsson
Abraham Bäckgatan 11D
826 39 Söderhamn

INBJUDAN TILL

ÅRSMÖTE

Söderhamns Kust & Skärgårdsförening
Onsdagen den 6 april kl. 1900
Studiefrämjandets lokal, Källgatan 9

PROGRAM:

Lars Lindstedt
kåserar
om Storjungfrun



FOTO: Sture Claesson

samt Kaffe/te med tilltugg och ev. Lotteri!

Studie
främjandet

Dagordning

1. Val av ordförande och sekreterare för mötet.
2. Fråga om mötet är stadseenligt utlyst.
3. Val av två justeringsmän.
4. Verksamhetsberättelsen.
5. Revisionsberättelsen.
6. Fråga om ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.
7. Val.
 - A) Val av ordf. för kommande verksamhetsår. Förslag: vakant.
 - B) Val av 4 styrelseledamöter för en tid av 2 år. Förslag: Gunilla Häggbom, Sven Gunnar Johansson, Stefan Engström och Astrid Forslund
Val av styrelsesuppleanter för en tid av 1 år. Förslag: Lennart Andersson, Hans Fryklund., Anders Burman
 - C) Val av 2 revisorer för en tid av 1 år. Förslag: Erik Nilsson och Barbro Ahl. samt två personliga ersättare för dessa. Förslag: Sven Andersson och Eivy Ängvald
 - D) Val av 3 ledamöter i valberedningen på 1 år. Förslag: Eilert Andersson och Lotten Norling
 - E) Val av Bränning kommitté. Förslag: Sture Claesson, Hans Fryklund, Curt Risell och Barbro Rabenius.
 - F) Val av representanter till Skärgårdarnas Riksförbund. Utses av styrelsen.
 - G) Val av representant till Hembygdsförbundet. Förslag: Barbro Olsson.
8. Förslag till budget och verksamhetsplan för verksamhetsåret 2022
9. Fastställande av årsavgift
10. Behandling av motioner, som inlämnats till styrelsen
11. Anmällda frågor
12. Avslutning

/styrelsen